

POPULAȚIA PALMIRENIANĂ DIN TIBISCUM ÎN LUMINA MONUMENTELOR EPIGRAFICE

Judecînd după datele oferite de izvoarele epigrafice, cel mai ridicat procent de coloniști de origine orientală stabiliți în Dacia îl deține populația din Palmira. Acest lucru se datorește, înainte de toate, faptului că în provincie staționau trei unități militare, cu un efectiv destul de însemnat, ai căror soldați și ofițeri, în majoritatea lor, erau recrutați din Palmira sau din regiunea din vecinătatea acestui „oraș al deșertului”¹. Un număr de 27 de inscripții aflate în opt localități ne indică numele trupelor militare recrutate de pe teritoriul Palmirei, divinități palmireniene și templele acestora, precum și persoane cu nume specific palmirenian. La acestea se adaugă acum încă două inscripții, care completează știrile referitoare la colonizarea orientală pe teritoriul Daciei romane.

1. Fragment dintr-o placă de marmură de Bucova, cu inscripție latină, păstrată în Muzeul raional din Lugoj (nr. inv. 774), cu indicația că monumentul a fost aflat la Tibiscum (azi Jupa, raionul Caransebeș, reg. Banat). Din primul sau primele rînduri nu a rămas nimic; de asemenea au dispărut și marginile laterale. Ultimul rînd ne permite să vedem că acesta de fapt încheia textul inscripției (fig. 1). Literele fiind clare și frumoase dovedesc că monumentul a fost lucrat cu oarecare grijă, deși marginile sînt lipsite de chenar. Dimensiunile: $0,28 \times 0,19 \times 0,05$ m; literele de $4,3-2,2$ cm. Condițiile de aflare nu se cunosc², dar în mod cert se poate spune că inscripția a putut ajunge în colecția muzeului numai de la Tibiscum, unde se mai găsesc obiecte provenite din acest important centru roman.

În rîndul întii, literele ALAC sînt neîndoielnice. Ținînd seama de locul de găsire a inscripției³, litera a cincea putea fi numai H; deci rîndul întii poate

¹ M. Rostovtzeff, *Storia economica e sociale dell'impero romano* (trad. G. Sanna), Firenze, 1933, p. 316.

² Inscriptia nu a fost găsită în săpăturile lui G. G. Mateescu (comunicarea lui Oct. Floca), rămase de altfel necunoscute.

³ La Tibiscum își avea garnizoana *numerus Palmyrenorum Tibiscensium* (B. Cserni, în *AE*, XXXII,

1912, p. 273-276; G. Forni, *Contributo alla storia della Dacia Romana*, extr. din *Athenaeum*, N.S. XXXVI, 1958, p. 62-63 și tot aici s-a găsit inscripția bilingvă (latină-palmireniană) a unui *optio ex n. Palmur.* (*CIL*, III, 7999) și inscripția latină a unui *mil. ex. n. Pal.* (*CIL*, III, 14 216).

fi citit [M]ALACH[BEL], divinitate bine cunoscută la Palmira⁴. În inscripțiile palmireniene, numele zeului apare מלכבל MLKBL⁵, iar în cele grecești Μαλαχβήλος⁶ și Μαλαχίβηλος⁷. În textele epigrafice latinești, numele aceluiași zeu, în majoritatea cazurilor, este scris *Malagbel* (dativul *Malagbello*, *Malagbeli* și chiar *Malagbel*)⁸, prescurtat *Malag*⁹, *Mal*¹⁰ și *M*¹¹ și într-un singur caz *Malachibel* (dat. *Malachibelo*)¹². În inscripția de la Tibiscum a putut fi ori, *Malachbello*, ori eventual *Malachibelo*. Grafia cu *ch* în loc de *g* este unică pînă

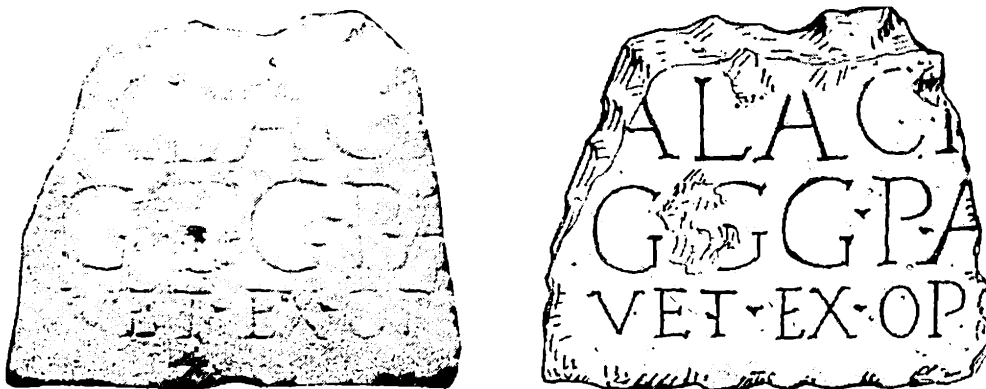

Fig. 1.

acum în Dacia. Dar, deoarece textul a dispărut într-o bună măsură, iar inscripția începea cu o dedicație către o divinitate, probabil că numele zeului era însoțit de unul dintre epitetele sau atributele cunoscute și din alte inscripții latine. Astfel cu *Sol: deo Soli invicto Malachibelo*¹³, *Soli sanctissimo sacrum* (în textul palmirenian *Malakbello et diis Palmyrae*)¹⁴, *deo Soli Malagbello*¹⁵; cu *sanctus*; *Malagbello aug. sancto sacrum*¹⁶, *deo sancto Malagbello*¹⁷; cu *numen*: *d(omino) deo numini Malagbello*¹⁸, *deo numini Malagbello*¹⁹, ori simplu *deo Malagbello sacrum*²⁰ și *deo Malagbello*²¹. Oricare dintre aceste variate formule au putut însoți numele lui Malachbel în inscripția de la Tibiscum. N-ar fi exclus însă ca numele lui Malachbel să fi stat alături de *Iarhibol* și *Aglibol*, care împreună formau una dintre cunoscutele triade palmireniene²². O altă

⁴ Drexler, *Roschers Lexikon*, II, 2, 2 293 și urm.; R. Dussaud, în *RA*, 1903, 1, p. 143–146, 375–382; 1904, p. 206–207; J. Dobias, *Bidluov Sbornik*, Praga, 1928, p. 38; Fr. Cumont, *Les religions orientales dans le paganisme romain*, Paris, 1929, p. 104; Preisendanz, în *RE*, XIV, 824–828; J. G. Février, *La religion des Palmyréniens*, Paris, 1931, p. 4–5, 65–68; H. Seyrig, în *Syria*, XIII, 1932, p. 190–195; XVIII, 1937, p. 198–206; O. Eissfeldt, *Tempel und Kulte syrischer Städte in hellenistisch-römischer Zeit*, Leipzig, 1941, p. 83 și urm.

⁵ *CIL*, VI, 710 (= *ILS*, 4 337); Drexler, *op. cit.*, 2 294; Th. Nöldeke, în *CIL*, III, sub nr. 7 954; Février, *op. cit.*, p. 65–66.

⁶ *CIL*, VI, 51 (= *IG*, 670); *CIG*, 4 480.

⁷ *AnnÉp*, 1937, 13.

⁸ *CIL*, III, 7 954 (= *ILS*, 4 341), 7 955, 7 956, 12 580; VIII, 2 497 (= *ILS*, 4 339), 18 024; E. Albertini, *Inscriptions d'El Kantara et de la région*,

extr. din *Revue Africaine*, nr. 348–349, trimestrele 3–4 (1931), p. 13.

⁹ *CIL*, VIII, 18 020 (= 8 795 = *ILS*, 4 340); Albertini, *op. cit.*, p. 14–15.

¹⁰ *AnnÉp*, 1901, 114; 1940, 148.

¹¹ Albertini, *op. cit.*, p. 1, nota 2.

¹² *CIL*, VI, 31 036 (= *ILS*, 4 338).

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *CIL*, VI, 710 (= *ILS*, 4 337).

¹⁵ *CIL*, III, 7 956.

¹⁶ *CIL*, VIII, 2 497 (= *ILS*, 4 339).

¹⁷ *CIL*, III, 7 955; VIII, 18 024.

¹⁸ E. Albertini și P. Massiera, în *REA*, XLI, 3, 1939, p. 236; *AnnÉp*, 1940, 150.

¹⁹ *AnnÉp*, 1940, 148.

²⁰ *AnnÉp*, 1901, 114.

²¹ *CIL*, III, 12 580; Albertini, *op. cit.*, p. 1, 13.

²² Cumont, *op. cit.*, p. 254; Février, *op. cit.*, p. 69–70; Seyrig, în *Syria*, XIII (1932), p. 190–195; Eissfeldt, *op. cit.*, p. 83.

posibilitate ar fi ca numele zeului să fi fost scris în fruntea altor divinități palmireniene, din afara triadei, cum este cazul textului inscripției votive de la templul palmirenienilor din Sarmizegetusa²³.

În rîndul al doilea, literele GGG (a doua puțin stricată) permit să se întregască [*pro sal(ute) ddd nnn au*]GGG, litere urmate îndată de numele dedicantului P.A[*el(ius)*...]. Gentiliul *Aelius* este întilnit la Palmira, dar într-o măsură mult mai mare el era purtat de palmirenienii emigrați²⁴.

Ultimul rînd, *vet(eranus) ex op[t(ione)]*, sau *vet(erani)*, arată că cel ce a ridicat sau a renovat edificiul (*templum, aedem*) a fost un veteran din *numerus Palmyrenorum Tibiscensium*.

Deși partea pierdută din inscripție nu poate fi nicidecum recuperată în întregime ei, totuși, drept urmare a celor arătate mai sus, se poate susține următoarea lectură :

.....M]alach[belo.....

....pro sal(ute) d(ominorum) n(ostorum) Au]g(ustorum) (trium), P(ublius)
A[el(ius).....

.....vet(eranus) ex op[t(ione).....

Pînă acum în Dacia templele divinităților palmireniene erau cunoscute numai la Sarmizegetusa²⁵ și Porolissum²⁶. Inscripția templului lui Malachbel de la Tibiscum poartă data anilor 209—211, cînd Septimiu Sever domnește împreună cu fiii săi Caracalla și Geta, ambii *Augusti*, deși în inscripții titlul de *Augustus* era purtat de Geta și înainte de 208, cînd era numai *Caesar*²⁷. În consecință, inscripția se datează mai sigur între anii 198 și 211. Probabil că în inscripție se vorbea nu atît despre întemeierea templului, cît mai curînd despre o restaurare. De altfel, tot în vremea Severilor se reface templul zeului palmirenian *Bel* de la Porolissum²⁸ și, probabil, că tot acum se fac anumite lucrări de renovare la templul *dei patrii* palmirenieni *Malagbel, Bebellahamon, Benefal* și *Manavat* de la Sarmizegetusa²⁹.

2. Tot în muzeul raional din Lugoj se găsește fragmentul unei plăci funereare, lucrată dintr-o rocă de culoare gălbuie de slabă consistență. Ca loc de descoperire se indică tot localitatea Tibiscum. Dimensiunile : 0,65 × 0,55 × 0,20 m ; literele, inegale și de o imprimare destul de slabă, sînt de circa 4 cm ; cuvintele întotdeauna au fost despărțite prin puncte. Pe margini se mai observă conturul

²³ *CIL*, III, 7 954 (= *ILS*, 4 341).

²⁴ *CIL*, III, 1 471, 1 472, 7 693, 7 954 (= *ILS*, 4 341), 7 999, 12 587, 14 216 ; VI, 31 036 (= *ILS*, 4 338) ; *SEG*, VII 138 ; Á. Buday, *Dolgozatok*, IV, 1913, p. 257—258 ; cf. M. Lambertz, în *Glotta*, V, p. 153 ; Eissfeldt, *op. cit.*, p. 67.

²⁵ *CIL*, III, 7 954 (= *ILS*, 4 341) ; G. Téglás, în *AE*, XXVI, 1906, p. 321 și urm. ; C. Daicoviciu, în *Dacia*, I, 1924, p. 228, pe Dealul Dălineștilor. O altă inscripție din Sarmizegetusa, aflată în colțul de sud-vest al incintei orașului, indică existența unui al doilea templu palmirenian, ridicat de un colegiu de preoți (*sacerdotes templum ex suo fecerunt*), după cît se pare

originari din Palmira (cf. Daicoviciu, *op. cit.*, p. 250) ; Oct. Floca, în *ED*, VI, 1935, p. 218—219, 222—223.

²⁶ A. Stein, în *ACMIT*, V, p. 3 a extrasului ; C. Daicoviciu, în *RE*, XXII, A, 268.

²⁷ Stein, *Die Reichsbeamten von Dazien*, Budapesta, 1944, p. 57.

²⁸ Idem, în *ACMIT*, V, p. 3 și urm. (extras).

²⁹ *CIL*, III, 7 955, din anii 222—234. Tot din acești ani datează și inscripțiile *CIL*, VIII, 18 020 (= 8 795 = *ILS*, 4 340), *AnnÉp*, 1940, 148, 150 de la Messad (Numidia). Și cel de-al doilea templu palmirenian de la Sarmizegetusa pare să fi fost ridicat în vremea domniei lui Caracalla (cf. Daicoviciu, în *Dacia*, I, 1924, p. 251).

unui chenar. Grafia și execuția întregului monument sînt destul de simple (fig. 2). Ca și la inscripția de mai sus, nici pentru aceasta nu se cunosc condițiile de aflare.

În rîndul întii al textului se poate citi BANA (AN în ligatură) și apoi G, prescurtare pentru *G(aius)*, urmînd apoi un gentiliciu începător cu M, după care textul dispăre, lăsînd loc, aproximativ, pentru patru litere, și apoi litera N îndeajuns de vizibilă. S-ar putea ca înaintea lui N să fi fost litera I, a cărei trăsături par să se distingă. N-ar fi exclus ca în spațiul dintre N și chenar să mai fi existat una sau două litere, care împreună formau un cognomen. Rîndul următor începe cu cuvîntul OPTO, care aici trebuie înțeles ca o scriere greșită pentru *opt(i)o*. Urmău apoi șase litere : P *p(atri)* sau *p(arentibus)*, ET în ligatură, F *f(ilio)*, *f(iliae)*, *f(iliis)* sau *f(ratri)*, *f(ratribus)* și BM *b(ene) m(eren- tibus)*.

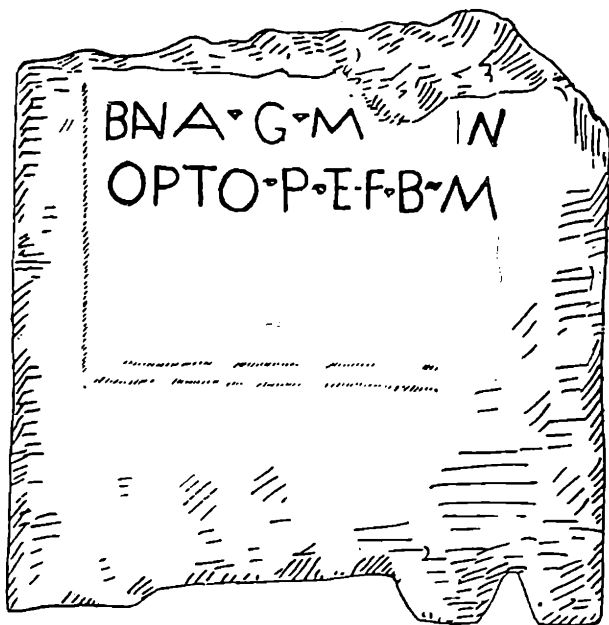

Fig. 2.

Din numele primului dedicant a rămas numai BANA, care făcea parte dintr-un cognomen, iar cel de-al doilea dedicant, cu numele atît de trunchiat, trebuie să fi fost un *optio* în *numerus Palmyrenorum Tibiscensium*.

BANA, după cît ne putem da seama din context, este tot un nume personal, cunoscut în onomastica semită fie sub această formă, fie în compuse. Deși ceva asemănător se regăsește și în onomastica celtică³⁰ greco-cretană³¹, africană³², micro-asiatică³³, iraniană³⁴ (ca și în lexicul celtic³⁵ și dialectal grecesc³⁶), totuși, ținînd seama că cel de-al doilea dedicant era un *optio* la Tibiscum, numele *Bana* poate fi de origine palmireniană. Dacă în celelalte regiuni siriene variantele și compusele

³⁰ A. Holder, *Allceltischer Sprachschatz*, I, Leipzig, 1896, 341, și în Nachtrage 799.

³¹ S. Ricci, în *Monumenti Antichi*, II, 1893, p. 289, Βxyxξιβουλος; F. Halbherr și M. Guarducci, *Inscriptiones Creticae*, Roma, 1939, p. 125, BANAQΣ (fem.).

³² *CIL*, VIII, 25 954; *ILS*, 6 100, Banno; *CIL*, VIII, 21 333, Baniura; cf. Lambertz, în *Glotta*, IV, p. 86, 102; *AnnÉp*, 1955, 133, Cabanus; J. Schmidt, în *RE*, I, 13, seminția Abani în Mauretania; vezi și Fr. Preisigke, *Namenbuch*, Heidelberg, 1922, p. 71.

³³ Joh. Sundwal, *Die einheimischen Namen der Lykier nebst einem Verzeichnisse kleinasiatischer Namenstämme*, Leipzig, 1913, p. 113, localitatea Καρβάνα; *SEG*, VI, 466, 502, Βάν, Βάνηλις.

³⁴ În afară de cunoscutul *Artabanus* se mai cunosc: Βάνης în mediul scito-sarmatic (M. Vasmer, *Eberis*

RL, XII, p. 241; L. Zgusta, *Die Personennamen griechischer Städte der nördlichen Schwarzmeerküste*, Praga, 1955, p. 83) și Βxyδάσπος (Dio Cass., 71, 16), rege iazyg.

³⁵ *OGAM*, IV, 2 (1952), p. 223.

³⁶ *TGL*, II, 103, 105–107; H. G. Liddell și R. Scott, *A Greek-English Lexikon* (ed. H. Stuart Jones), Oxford, 1925, p. 305; Lambertz, în *Glotta*, IV, p. 123. E dificil de a se presupune că BANA din inscripția tibiscensă a putut fi un cognomen latin de felul: *Albana*, *Libana*, *Norbana*, *Urbana* etc. În onomastica italică se cunoaște cazul unic al gentiliciului *Banius* (W. Schultze, *Zur Geschichte lateinischer Eigennamen*, Berlin, 1933, p. 516), ceea ce, în cazul nostru, pare să fie exclus.

cu *bana* se întâlnesc în mod sporadic³⁷, la Palmira în schimb, în afară de *Bannaesus*³⁸ (care nu este decât forma latinizată din *Bana*, ca și *Barcaeus* din *Barcas*³⁹), apar ca ceva constant: Μαζαββάνας ⁴⁰, MEZABBNA ⁴¹, Μεζαββάνα ⁴², Μεξαββάν[α] ⁴³, Μεζαββ[άνας] ⁴⁴.

Din materialul epigrafic descoperit la Tibiscum mai putem deduce următoarele nume a căror origine palmireniană pare incontestabilă:

ANINAS (genit.), tatăl lui *Gaddes vete(ranus)* (*CIL*, III, 8 000), după cât se pare din *n. Palm. Tib.* La Dura-Europos este cunoscut un *Malchus Anini* din *coh. XX Palm.*⁴⁵ și, tot din aceeași unitate, *Maronas Ainei*⁴⁶, probabil o scriere greșită în loc de *A(n)inei*.

BARBARCAS, *Aur. Barbarcas* (C. Daicoviciu, în *ACMIT*, II (1929), p. 315). La Palmira este cunoscut *Barokay*⁴⁷, iar la Dura-Europos ΒΑΡΓΑΣ ⁴⁸. Numele este format din *bar* „fiu”⁴⁹ și *Barcas* (ca și BRHNYA Bar-chania „fiul grației”⁵⁰, BRNBW Βαρνάβου „fiul (zeului) Nabu”⁵¹, *Bar-zeki* „fiul lui Zeki”⁵² etc.). La Palmira întâlnim pe aceeași inscripție Βωννέους și Βαρβωννέους ⁵³ iar la Dura-Europos Βαρνέος Σηλέος și $\text{Σηλαῖος Βαρβαρνέος}$ ⁵⁴.

³⁷ În Orientul Apropiat nume personale formate cu *bana* se cunosc încă din epoca sumeriană (Eckh. Unger, *Eberts RL*, VI, p. 365, *A-hu-um-ba-ni*; H. Quiring, *Das Allertum*, IV, 1958, p. 209–210, *A-nu-ba-ni-ni*), iar în onomastica semită încă din mileniul al II-lea î.e.n. (F. Thureau-Dangin, în *Syria*, XIII, 1932, p. 236, *Ra-ba-na*, în textele de la Ras-Şamra). În epoca helenistică și romană: *Banaias* (cu variante) nume vechi la evrei (*TLL Onom.*, II, 1714); Βάνων , Βάων la fenicienii (Pape-Benseler, *Wörterbuch der griech. Eigennamen*, I, Braunschweig, 1863–1870, p. 196; Niese, în *RE*, II, 2848); Βάνης , Βανείος la arabi (*SEG*, VII, 1 058, 1 211; Preisigke, *op. cit.*, 507); alte exemple la H. Wuthnow, *Die semitischen Menschnamen*, Leipzig, 1930, p. 32. Se pot cita și nume de localități: *Bannis* (Benzinger, în *RE*, II, 2848; Dussaud, în *RA*, 1903, 1, p. 366–367), Βάνα (D. H. Müller, în *RE*, II, 2 844–2 845) și hidronimul *Abana* (Benzinger, în *RE*, III, 2 519–2 520). În compuse – *Acrabanus* (*CIL*, III, 1 175 = *ILS*, 7 168, *CIL*, III, 4 367 = H. Hofmann, *Römische Militärgabsteine der Donauländer*, Viena, 1905, p. 37–39, fig. 23; Wuthnow, *op. cit.*, p. 16; I. I. Russu, în *AJIN*, XI, 1946–1947, p. 13 a extrasului; idem, în *SCL*, VIII, 1957, p. 34–36), *Arwana* (?) (J. Cantineau, în *Syria*, XIX, 1938, p. 160), *Dabanus* (Wuthnow, *op. cit.*, p. 42), *Malabanus* și *Malabanus* (*CIL*, V, 150; E. T. Silk și C. B. Welles, *The Excavations at Dura-Europos. Preliminary Report of Fifth Season of Work Oct. 1931–March 1932* (edit. M. I. Rostovtzeff), New Haven, 1934, p. 302; cf. I. I. Russu, în *SCL*, VIII, 1957, p. 34), *Sabanus* (*CIL*, VI, 10 117; cf. Lambert, *op. cit.*, p. 122), *Samsbanus* (C. Hopkins, *The Excavations at Dura-Europos, Reports Oct. 1931–March 1932*, p. 151), *Zabidbanus* (*ibidem*, p. 148), Βανάβου genit. (*ibidem*, p. 167), Βαναρ ... (Fr. Cumont, *Fouilles de Dura-Europos (1922–23)*, Paris, 1926, p. 306).

De altfel și lexicul semitic înregistrează cuvântul *bani* „a construi”, „a edifica” (Cumont, *op. cit.*, p. 367), de unde localitatea Βαναβήλα „aedificatum a Belo” (*SEG*, VII, 401) și chiar Βαναβή (Ptol. V, 18, 6). S-ar mai putea adăuga aici și semiticul QRBN Kαρβάν , Kαρβάνος , Καρβάν , pers. *KARWAN* (Hild. Hommel, în *Philologus*, 98 (1954), p. 143–149).

³⁸ *CIL*, III, 7 693, *Ael. Bolhas Bannaei vel. ex n. Palmur.* La Palmira este cunoscut BNY BR YDY , pe care Mordtmann, în *Mitteilungen der vorderasiatischen Gesellschaft*, IV, 1, 1899, p. 201, îl citește *Bennt* fiul lui *Yaddai*; mai corect însă pare să fie *Ban(n)y* fiul lui *Yaddai*.

³⁹ *Phil. Woch.*, 1934, 315.

⁴⁰ *OGI*, II, 657; Wuthnow, *op. cit.*, p. 68, Μαζαββάνος .

⁴¹ Lidzbarski, *Ephemeris für semitische Epigraphik*, III, 3, Giessen, 1902, 133; Lambert, *Glotta*, V, p. 166.

⁴² *SEG*, VII, 157, bilingvă.

⁴³ *CIG*, 4 494; Lambert, *op. cit.*

⁴⁴ *SEG*, VII, 151, bilingvă. Se mai poate aminti și Μεζαββανος (Zonaras, în *Ann.* XII, 23), numele unui preot oriental (Lambert, *op. cit.*).

⁴⁵ Silk și Welles, *op. cit.*, p. 300.

⁴⁶ Idem, *op. cit.*, p. 302. La Dura-Europos mai este cunoscut Αννίς (acc.) (Hopkins, *op. cit.*, p. 148; *SEG*, VII, 401); vezi și Honigmann, în *RE*, IV, A, 1 711; cf. I. I. Russu, în *AISC*, V (1944–1948), p. 290; Wuthnow, *op. cit.*, p. 22–23.

⁴⁷ *Répertoire d'épigraphie sémitique*, 811.

⁴⁸ Cumont, *op. cit.*, p. 445; Hopkins, *op. cit.*, p. 169.

⁴⁹ Dobias, *op. cit.*, p. 21–22.

⁵⁰ J. Mordtmann, *Sitzungsberichte der philosoph. philolog. u. hist. Klasse der k.b. Akademie der Wissenschaften zu München*, Bd., II, 1875, Suppl. Heft, III, p. 39.

⁵¹ Février, *op. cit.*, p. 41.

⁵² Mordtmann, *op. cit.*, p. 51.

⁵³ *SEG*, VII, 165.

⁵⁴ J. Johnson, *The Excavations at Dura-Europos. Preliminary Report of Second Season of Work Oct. 1928–April 1929* (edit. P.V.C. Baur și M. I. Rostovtzeff), New Haven, 1931, p. 126–127; *SEG*, VII, 570. Se mai poate adăuga și *Aquila Barhadadas* (*bar-Hadad* „fiul (zeului) Hadad”) pe un altar închinat lui Iupiter Dolichenus (*AnnÉp*, 1940, 72). Chiar formații hibride, ca *Bariuslus* „fiul lui Iustus” (Lambert, în *Glotta*, IV, p. 125). C. Daicoviciu, *op. cit.*, p. 315, în momentul când publica inscripția de la Tibiscum, era de părere că *Barbarcas* ar trebui mai curînd a se citi *Bar<bar>cas*; cf. Russu, în *AISC*, IV, 1941–1943, p. 224.

BARSEMIA, *Au[r](eliu)s Barsemia* (C. Daicoviciu, *op. cit.*), nume teoforic binecunoscut la Palmira, BRSMS Βαρσάμας „fiul (zeului) Şamaş”⁵⁵, ca și la Dura-Europos⁵⁶.

BORAEAS, *Ael. Boraes mil. ex n. Pal.* (CIL, III, 14 216). La Palmira este cunoscut Αἴλιον Βόραον Τίτου Αἰλίου Ὀυεῖλου τὸν στρατηγόν⁵⁷, iar la Dura-Europos Β[ο]ραίας⁵⁸.

GADDES, *vete(ranus)* în *n. Palm. Tib.* și fiul lui *Aninas* (CIL, III, 8 000). Nume teoforic binecunoscut la Palmira, format din numele divinității *Gad*, de origine arabă⁵⁹. La Palmira este răspîndit GD Γάδος, Γάδος⁶⁰ și compusele teoforice GDTH *Gaddate*, GDYBWL *Gaddibol*, GDRSW *Gaddarsu*, NBWGDY *Nabugaddi*⁶¹, *Şemagad*⁶² etc. La Dura-Europos, în templul palmirenian, s-au găsit grafiti Βαργάδδας și Βάργαδ⁶³. La Palmira mai exista și tribul BNY GDYBWL *bene Gaddibol*⁶⁴.

GVRAS, *Fl. Guras optio ex n. Palmur.*, fiul lui IIDDEI (CIL, III, 7 999, inscripție bilingvă). Textul palmirenian transcrie: גורא ירי חפטינ GWRA YDY HPTYN (ultimul cuvînt *optio* sau *hoptio*)⁶⁵. GWRA Γόρας este prezent la Palmira⁶⁶, ca și la Dura-Europos⁶⁷. În Dacia, de asemenea, reapare *Gora* într-o listă de *sacerdotes* din Sarmizegetusa, după cît se pare originari din Palmira⁶⁸. Foarte probabil că *Guras* este o formă dialectală care nu poate fi separată de Γόρας⁶⁹.

HABIBIS, *Ael. Habibis pontifex*, în calitate de *heres* pune inscripția pe mormîntul lui *Fl. Guras* (CIL, III, 7 999). La Dura-Europos este cunoscut *Aurelius Gaius Abiba* din *coh. XX Palm.*⁷⁰ și probabil că același nume purta și *Bassus Bibi*⁷¹, scriere greșită în loc de (A)bibi, din aceeași cohortă. Se mai cunoaște și *Habibi Annubathi f. Palmurenus*⁷², iar la Palmira un oarecare *Habi*⁷³.

⁵⁵ Cumont, *op. cit.*, p. 375.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 323, 375; SEG, VII, 372. Prezent însă și în afara Palmirei (Herod., III, 9); CIL, III, 1 301 (= ILS, 4 299) de citit *Adde Barsemei* în loc de *Addebar Semei*; ILS, 2 540; CIL, X, 6 304 (= ILS, 4 324); cf. Streck, în RE, Suppl., I, 243; Russu, *op. cit.*, p. 224.

⁵⁷ SEG, VII, 138.

⁵⁸ SEG, VII, 780. Probabil că același nume să fie și Βόρα (dat.) (SEG, VII, 1 176); cf. Wuthnow, *op. cit.*, p. 37; Russu, *op. cit.*, p. 225.

⁵⁹ Février, *op. cit.*, p. 38.

⁶⁰ Cumont, *op. cit.*, p. 397–398.

⁶¹ Février, *Essai sur l'histoire politique et économique de Palmyre*, Paris, 1931, p. 41.

⁶² Mordtmann, *Mitteilungen*, IV (1899), p. 18.

⁶³ Cumont, *op. cit.*, p. 397–398.

⁶⁴ Février, *Hist.*, p. 9; idem, *Religion*, p. 38–39; M. Rostovtzeff, *Melanges Gustave Glotz*, II, Paris, 1932, p. 798–799. În mod sporadic Γάδος (cu variante) reapare în provincia Arabia (SEG, VII, 1 193, 1 211); cf. Lambert, în *Glotta*, V, p. 165; Wuthnow, *op. cit.*, p. 38; Russu, în AISC, V, 1944–1948, p. 290;

⁶⁵ Th. Nöldeke, în AEM, XIII, 1891, p. 180.

⁶⁶ Mordtmann, *op. cit.*, p. 8; AnnÉp, 1935, 118.

⁶⁷ Cumont, *op. cit.*, p. 343, 413, 443; Johnson, *op. cit.*, p. 123; Hopkins, *op. cit.*, p. 18; SEG, VII, 565.

⁶⁸ Daicoviciu, în *Dacia*, I, 1924, p. 250–251.

⁶⁹ Cumont, *op. cit.*, p. 343, 404, presupune pe bună dreptate că Γόρας – *Guras* este mai curînd de origine iraniană decît semită, lucru foarte posibil pentru Palmira, care stătea în contact permanent cu statul iranian al parților; cf. Rostovtzeff, *op. cit.*, p. 804–805; la Susa este cunoscut Ἀρίστον Γόρου (SEG, VII, 13); totuși pentru semitismul lui Γόρας *Guras*, vezi Wuthnow, *op. cit.*, p. 18 și I. I. Russu, în AISC, IV, 1941–1943, p. 225. Alte nume personale *Gora*–Γόρας la C. Daicoviciu, *op. cit.*, p. 251.

⁷⁰ Silk-Welles, *op. cit.*, p. 302.

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² CIL, VI, 19 134; Russu, în AISC, V, 1944–1948, p. 290.

⁷³ Rostovtzeff, *op. cit.*, p. 803. – Calitatea de *pontifex* a lui Ael. Habibis nu trebuie echivalată cu cea a unui *sacerdos numeri*, ci mai curînd cu a unui *kohem* sau *komar* palmirenian, așa cum este cazul și pentru funcția aceluia ἱερεὺς λεγιωνάριος de la Dura-Europos sau aceluia Θύμης Μοκίμου ἱερεὺς, preotul *coh. XX Palm.*, care, în cadrul unității militare, îndeplinea serviciul preoțesc al cultului palmirenian (Cumont, *op. cit.*, p. 113, 375). Același lucru pare să reflecte și inscripția bilingvă CIL, VIII, 2 515, a lui *Suricus Rubatis Pal(myrenus) sag(ittarius)*, care în textul palmirenian are calitatea de MSTA *mysta* „preot”.

IIDDEI (genit.), palm. YDY, tatăl lui *Fl. Guras* (CIL, III, 7 999). La Palmira, YDY *Yaddai*, Ἰαδδαῖος⁷⁴ și mai rar Ἰάδης⁷⁵ apar în mod frecvent că și compusul teoforic Ἰεδειβηλος⁷⁶. IIDDEI de la Tibiscum este o formă unică ce s-ar putea datora unei grafii eronate sau unei pronunții dialectale⁷⁷.

M..NI.. sau M..M., după lectura Daicoviciu MENIO? (C. Daicoviciu, *op. cit.*), apare împreună cu *Aur. Barsemia* și *Aur. Barbacas*. În cazul că nu avem *memoriae*, ne-am putea gândi la un nume palmirenian de felul MANY, MANW, MAN⁷⁸, Μαενάτος⁷⁹, Μαῖνι, Μανέος⁸⁰, Μανναῖος⁸¹, Μάννος⁸² sau, dacă preferăm a doua lectură, Μαμαίος, Μάμας, Μάεμος⁸³, Μήμεος⁸⁴, Μήμαια⁸⁵ etc.

ZABDIBOL, tatăl lui *Ael. Boraeas mil. ex n. Pal.* (CIL, III, 14 216). ZBDBWL „darul lui Bol” este cel mai popular nume teoforic întâlnit la Palmira⁸⁶. Tot la Palmira exista și tribul BNY ZBDBWL *bene Zabdibol*⁸⁷, οἱ ἐγ γένους Ζαβδιβωλεῶν⁸⁸. Mai este purtat și de un palmirenian stabilit la Sarmizegetusa⁸⁹ și de un altul din colonia palmireniană de la El-Kantara din Numidia⁹⁰.

...IARSE, într-o inscripție mezerziană păstrată în două variante: varianta Accursius-Lazius — CES. IARSE. VIX. ANN. L (CIL, III, 1 554) și varianta Verantius — IARSE.CES.VIX ANN. L (CIL, III, 7 998). Din felul cum începe epitaful ne putem da seama că inscripția se găsea în stare fragmentară în momentul când o copia Ioannes Mezerzius⁹¹. IARSE ar putea fi sfârșitul unui nume teoforic format din *Arsu*, divinitate venerată la Palmira⁹², de unde numele personal palmirenian Ἀρσα (genit.)⁹³ sau mai răspândite, compusele TYMRSW⁹⁴, Θαμάρσας⁹⁵, Θαμάρσης⁹⁶, Θημαρσᾶς⁹⁷, *Themarsa*⁹⁸, pînă și la palmirenienii de la El-Kantara⁹⁹ și chiar numele tribului palmirenian BNY TYMRSW *bene Taymarsu*¹⁰⁰. Tot la Palmira se mai cunoaște GDRSW *Gaddarsu*¹⁰¹. La rigoare n-ar fi exclus însă și un eventual nume iranian, de felul unui *Iarseces*, în loc de *Iarsaces*¹⁰².

NICOLAE GOSTAR

⁷⁴ Mordtmann, *op. cit.*, p. 3; OGI, II, 633; Cumont, *op. cit.*, p. 396; Rostovtzeff, *op. cit.*, p. 802–804.

⁷⁵ CIG, 4 499.

⁷⁶ Rostovtzeff, *op. cit.*, p. 797; SEG, VII, 157.

⁷⁷ Vezi diferite variante la Mordtmann, *op. cit.*; Wuthnow, *op. cit.*, p. 55, 57; cf. Russu, *op. cit.* S-ar putea ca și *Adde Barsemei* (CIL, III, 1 301 = ILS, 4 299, vezi nota 56) din Commagena să fie același nume.

⁷⁸ Cumont, *op. cit.*, p. 298, 393.

⁷⁹ Mordtmann, *op. cit.*, p. 7–8.

⁸⁰ Cumont, *op. cit.*, p. 393 (= SEG, VII, 461), 399.

⁸¹ OGI, II, 630 (= CIG, 4 504); SEG, VII, 147.

⁸² CIG, 4 494; Cumont, *op. cit.*, p. 298, 397–398.

⁸³ Cumont, *op. cit.*, p. 422; SEG, VII, 350.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 379, 445.

⁸⁵ Johnson, *op. cit.*, p. 116.

⁸⁶ Dobias, *op. cit.*, p. 33; Février, *Religion*, p. 49; Rostovtzeff, *op. cit.*, p. 798, 801–803. Nu am avut posibilitatea să consult cartea lui W. Goldmann, *Die palmyrenischen Personennamen. Beitrag zur semitischen Namenskunde*, Diss. Leipzig 1935.

⁸⁷ Février, *Religion*, p. 38–39; id., *Hist.*, p. 9–10; Chr. Dunant, *Syria*, XXXVI, 1959, p. 107.

⁸⁸ OGI, II, 635.

⁸⁹ CIL, III, 12 587; Russu, *op. cit.*, p. 228.

⁹⁰ CIL, VIII, 2 505; Lambertz, *op. cit.*, p. 154. Apare și la Dura-Europos (Hopkins, *op. cit.*, p. 112–115).

⁹¹ Editorii *Corpus*-ului citesc *Iarse C(a)es(aris servus ?)*, lectură inacceptabilă.

⁹² Février, *Religion*, p. 10, 41.

⁹³ CIG, 4 495; OGI, II, 644. Numele este vechi la semiții din Siria, unde este cunoscut *Iarsu*, principe sirian în Egipt pe la 1200 î.e.n. (A. Moret, *Histoire de l'Orient*, II, Paris, 1936, p. 581) și Ἀρσης Ὠγοῦ, un șef sirian (vezi R. Helm, *Hippolytus Werke. Die Chronik*, Berlin, 1955, p. 123).

⁹⁴ Février, *op. cit.*, p. 10; Rostovtzeff, *op. cit.*, p. 803; Dunant, *op. cit.*, p. 104.

⁹⁵ Rostovtzeff, *op. cit.*

⁹⁶ Février, *op. cit.*

⁹⁷ Hopkins, *The Excavations at Dura-Europos 1928–29*, New Haven 1931, p. 33–34, 94, grafiti în templul palmirenian și în zidul palmirenian de la Dura-Europos. Tot aici Θεμαρσᾶς; cf. Johnson, *op. cit.*, p. 120.

⁹⁸ Silk-Welles, *op. cit.*, p. 299–301, trei soldați din coh. XX Palm.

⁹⁹ CIL, VIII, 2 511, 2 512; Albertini, *op. cit.*, p. 22.

¹⁰⁰ Février, *Hist.*, p. 10.

¹⁰¹ Id., *Religion*, p. 41. La Dura-Europos se întâlneste și Εἰσαρσας.

¹⁰² Nume asemănătoare reapar și în Asia Mică, ca bunăoară Ἀρρηλία Ἀρσασίς în Lycia și Ἀρσας și Ἀρσαλόγος în Pisidia (Lambertz, *Glotta*, V, p. 142), iar în Creta un Ἀρσας Ἰσοκλέιδου (?) (R. Paribeni, *Monumenti Antichi*, XVIII, 1907, p. 381). Russu, *op. cit.*, p. 290, împreună cu A. Alföldi, *Zu den Schicksalen Siebenbürgens im Altertum*, Budapest, 1944, p. 28–29, consideră pe *Iarse* de la Tibiscum de origine africană, deoarece ar prezenta o vagă asemănare cu *Iarsefa* și *Iarsachenus* (CIL, VIII, 5 095, 17 111).

ПАЛЬМИРСКОЕ НАСЕЛЕНИЕ ИЗ ТИБИСКУМА В СВЕТЕ ЭПИГРАФИЧЕСКИХ ПАМЯТНИКОВ

РЕЗЮМЕ

Судя по данным эпиграфических источников, самый высокий процент осевших в Дакии колонистов восточного происхождения представлен населением из Пальмиры. Это прежде всего обусловлено тем, что в провинции стояли три воинские части — *numerus Palmyrenorum Porolissensium*, *numerus Palmyrenorum Tibiscensium*, *numerus Palmyrenorum θ(.)* — солдаты и офицеры которых по большей части набирались в Пальмире или в окрестностях этого «города пустыни». Двадцать семь надписей в восьми населенных пунктах указывают названия набранных в Пальмире воинских частей, упоминают о пальмирских богах и их храмах, а также о лицах, носящих чисто пальмирские имена. К ним надо добавить еще две надписи, дополняющие сведения о восточной колонизации территории римской Дакии.

1. Фрагмент мраморной таблицы, найденной в *Тибискуме* (ныне Жупа, р-н Карансебеш, обл. Банат), находящейся в настоящее время в музее города Лугожа (рис. 1). Читается:

.....M]alach[belo.....
 ...pro sal(ute) d(ominorum) n(ostorum) Au]g(ustorum) (trium), P(ublius) A[cl(ius)...
vet(eranus) ex op[t(ione).....

Малахбел — хорошо известное в Пальмире божество, в Тибискуме же, кроме упомянутого *numerus* известны еще *Fl. Guras optio ex n. Palmur.* и *Ael. Boraеas mil. ex n. Pal.* Вероятно, надпись относится к восстановлению здания (*templum aedes*), посвященного божеству (или божествам) Пальмиры.

2. В музее гор. Лугожа находится фрагмент надгробной плиты, также найденной в *Тибискуме* (рис. 2). В первой строке можно прочесть *BANA* и затем *G* — сокращение имени *Gaius*. Далее следует имя, начинающееся с буквы *M*, после чего текст исчезает, оставляя место, примерно, для четырех букв. Затем сравнительно ясно видна буква *N*. Возможно, что перед *N* была буква *I*. Следующая строка начинается со слова *OPTO*, которое надо считать неправильно написанным словом *opt(i)o*. От имени первого посвятившего осталось лишь *BANA* — часть когномена; второй же посвятивший, со столь ущербленным именем, по-видимому, был *optio* в *numerus Palmyrenorum Tibiscensium*. Поскольку вытекает из контекста, *Bāna* также является личным именем, известным в семитской ономастике либо в этой же форме, либо в составных именах. Если в остальных сирийских областях варианты и составные имена, в которые входит *bana*, встречаются sporadически, то в Пальмире, кроме *Bannaеus* (не что иное, как латинизированная форма *Bana*, подобно *Barcaеus* из *Barcas*), они постоянны: $M\alpha\zeta\alpha\beta\beta\acute{\alpha}\nu\alpha\varsigma$, $MEZABVNA$, $Me\zeta\alpha\beta\beta\acute{\alpha}\nu\alpha$, $Me\zeta\epsilon\beta\beta\acute{\alpha}\nu[\alpha]$, $Me\zeta\alpha\beta\beta[\acute{\alpha}\nu\alpha\varsigma]$.

Из обнаруженного в Тибискуме эпиграфического материала можно вывести следующие имена, пальмирское происхождение которых бесспорно:

ANINAS (родит.) отец *Gaddes vete(ranus)* (*CIL* III 8000) по-видимому из *n. Palm. Tib.* В Дура Европосе известен *Malchus Anini* из *coh. XX Palm.* и из той же части *Maronas Ainei*, вероятно ошибочно написанный вместо *A(n)inei*.

BARBARCAS, *Aur. Barbarcas* (*C. Daicoviciu*, *ACMIT*, II, 1929, стр. 3 15). В Пальмире известен *Barkau* а в Дура Европосе *ΒΑΡΓΑΣ*.

BARSEMIA, *Au[r](eliv)s Barsemia* (*Daicoviciu*, там же), хорошо известное в Пальмире, как и в Дура Европосе, теофорическое имя *BBSMS Βαρσάμια* и т.д.

BORAЕAS, *Ael. Boraеas mil. ex n. Pal.* (*CIL* III 14216). В Пальмире известен *Βόραων* (винит.), а в Дура Европосе *Β[ο]ρίαϛ*.

GADDES, *vete(ranus)* в *n. Palm. Tib.* и сын *Aninas* (*CIL* III 8000). Хорошо известное в Пальмире теофорическое имя *GD*, а также и в сложных именах.

GVRAS, *Fl. Guras optio ex n. Palmir.* сын IIDDEI (*CIL* III 7999, двуязычная надпись). Пальмирская надпись гласит GWRΑ ΥDY ΠΡΤΥΝ (последнее слово *optio* или *hoptio*). GWRΑ Γόρας встречается в Пальмире и в Дура Европосе. В Даккии *Gora* также появляется в одном списке *sacerdotes* из Сармисегеты, ведя свое происхождение, по-видимому, из Пальмиры. Весьма вероятно, что *Guras* является диалектальной формой, которую нельзя отделить от Γόρας.

HABIBIS, *Ael. Habibis pontifex* в качестве *heres* водрузил надпись на могиле *Fl. Guras* (*CIL* III 7999). В Дура Европосе известен *Aurelius Gaius Abiba* из *coh. XX Palm.*; вероятно то же имя носил и *Bassus Bibi* неправильное начертание вместо (A)bibi из той же воинской части. Известен и *Habibi Annubathi f. Palmirenis*, а в Пальмире некий *Habi*.

IIDDEI (родит.), пальм. ΥDY, отец *Fl. Guras* (*CIL* III 7999). В Пальмире ΥDY Yaddai, Ἰαδδαῖος и; реже, Ἰάδης появляются часто и в сложных именах. IIDDEI из Тибискума является уникальной формой, может быть обусловленной ошибочным начертанием или диалектальным произношением.

M..NI.. или M..M.. по расшифровке Дайковичу MENiO? (Daicoviciu, там же) появляется вместе с *Aur. Varsemia* и *Aur. Barbarcas*. Если это не *memoriae*, то можно было бы думать о пальмирском имени вроде MANY, MANW и др. или Μαμάϊας, Μάμας и т.д.

ZABDIBOL, отец *Ael. Boraeas mil. ex n. Pal.* (*CIL* III 14216). ZBDBWL самое популярное теофорическое имя в Пальмире.

... IARSE, в мезерзневой надписи, сохранившейся в двух вариантах: в варианте Аккурсия-Лавия CES. IARSE VLX. ANN. L (*CIL* III 1554) и в варианте Верантия. IARSE. CES. VIX. ANN. L (*CIL* III 7998). По тому, как начинается эпитафия, видно, что надпись была в фрагментарном состоянии, когда ее переписывал Иоганнес Мезерзий. IARSE может быть концом теофорического имени, состоящего из *Arsu*, высококочного божества в Пальмире, откуда и пальмирское собственное имя Ἄρσϰ (родит.) и более распространенные сложные имена TYMRSW Θαρμάρσας и Т. Д. В Пальмире же известны GDRSW *Gaddarsu*. В крайнем случае, не исключено и возможное иранское имя, как например *Iarseces*, вместо *Iarsaces*.

LA POPULATION PALMYRÉNIENNE DE TIBISCUM, REFLÉTÉE DANS LES MONUMENTS ÉPIGRAPHIQUES

RÉSUMÉ

D'après les données fournies par les sources épigraphiques, le plus fort contingent d'éléments d'origine orientale établis en Dacie est constitué par la population de Palmyre. Ce fait s'explique, en premier lieu, par la présence en Dacie de trois unités militaires — *numerus Palmyrenorum Porolissensium*, *numerus Palmyrenorum Tibiscensium*, *numerus Palmyrenorum O*(...), dont les soldats et officiers étaient, en majorité, recrutés de Palmyre ou d'autres localités voisines de cette « ville du désert ». Vingt-sept inscriptions, trouvées dans huit localités, nous renseignent sur le nom des unités militaires recrutées sur le territoire de Palmyre, sur les divinités palmyréniennes et les temples de ces divinités, ainsi que sur certains noms, spécifiquement palmyréniens, de cette population. Il faut maintenant ajouter à ce chiffre deux inscriptions qui complètent nos informations sur la colonisation de la Dacie romaine par des éléments originaires d'Orient.

1. Fragment de plaque en marbre trouvée à *Tibiscum* (Jupa, district de Caransebeș, région du Banat), actuellement au Musée de Lugoj (fig. 1). Le texte est le suivant :

. M]alach[belo
 pro sal(ute) d(ominorum) n(ostrorum) Au]g(ustorum) (trium), P(ublius) A[el(ius)
 vet(eranus) ex op[t(ione)

Malachbel est une divinité bien connue à Palmyre. Quant au *numerus* mentionné, on connaît encore à Tibiscum un *Fl. Guras optio ex n. Palmur.* et un *Ael. Boraes mil. ex n. Pal.* L'inscription se rapportait probablement à la rénovation d'un édifice (*templum, aedes*), dédié à la divinité (ou à des divinités) palmyrénienne.

2. Dans le même Musée de Lugoj on trouve un fragment de plaque funéraire, provenant également du *Tibiscum* (fig. 2). Sur la première ligne, on lit BANA, ensuite un G, abréviation pour *Gaius*, suivi du nom d'un gentilice commençant par M, après quoi le texte disparaît sur une longueur correspondant à quatre lettres; ensuite on déchiffre un N, assez visible, peut-être précédé d'un I. La ligne suivante commence par le mot OPTO, qu'il faut interpréter comme une graphie incorrecte pour *opt(i)o*. De la première personne désignée par l'inscription dédicatoire il ne s'est conservé que le nom de BANA, faisant partie d'un *cognomen*. La seconde personne semble avoir été un *optio* dans le *numerus Palmyrenorum Tibiscensium*. *Bana*, d'après le contexte, semble être un nom de personne, connu d'ailleurs dans l'onomastique syrienne, soit sous cette forme, soit dans des noms composés. Si, dans le reste de la Syrie, les noms composés à partir de *bana* sont rarement attestés, à Palmyre, par contre, outre *Bannaeus* (qui n'est que la forme latinisée de *Bana*, de même que *Barcaeus* pour *Barcas*) on rencontre couramment Μαζαββάνας, MEZABBNA, Μεζαββάνα, Μεζαββάν[α], Μεζαββ[άνας].

Le matériel épigraphique découvert à Tibiscum fait encore connaître les noms suivants, dont l'origine palmyrénienne semble incontestable.

ANINAS (génit.), père de *Gaddes vete(ranus)* (CIL III 8000) à ce qu'il semble du *n. Palm. Tib.* A Doura Europos on connaît un *Malchus Anini*, de la *coh. XX Palm.* et, faisant partie de cette même unité, un *Maronas Ainei*, probablement une graphie incorrecte pour *A(n)inei*.

BARBARCAS, *Aur. Barbarcas* (C. Daicoviciu, *ACMIT*, II, 1929, p. 315). La forme *Barkay* est attestée à Palmyre, ΒΑΡΓΑΣ à Doura Europos.

BARSEMIA, *Au[r]e[liu]s Barsemia* (Daicoviciu, *ibidem*), nom théophorique bien connu à Palmyre, ΒΡΣΜΣ, Βαρσάμας, etc., ainsi qu'à Doura Europos.

BORAEAS, *Ael. Boraes mil. ex n. Pal.* (CIL III 14216). On rencontre à Palmyre la forme Βόραν (acc.) et à Doura Europos Β[ο]π[ό]ρας.

GADDES, *vete(ranus)* dans le *n. Palm. Tib.* et le fils d'*Aninas* (CIL III 8000). Nom théophorique, GD, bien connu à Palmyre, ainsi que dans des noms composés.

GVRAS, *Fl. Guras optio ex n. Palmur.*, fils de IIDDEI (CIL III 7999, inscription bilingue). Le texte palmyrénien donne GWRA YDY HPTYN (ce dernier mot *option* ou *hoption*). GWRA, Γόρας, se rencontre à Palmyre comme à Doura Europos. En Dacie, de même, *Gora* se retrouve dans une liste de *sacerdotes* de Sarmizegethusa qui semblent être originaires de Palmyre. *Guras* est très probablement une forme dialectale de Γόρας.

HABIBIS, *Ael. Habibis pontifex*, en qualité de *heres* met une inscription sur la tombe de *Fl. Guras* (CIL III 7999). A Doura Europos on rencontre un *Aurelius Gaius Abiba*, de la *coh. XX Palm.*, et aussi un *Bassus Bibi*, probablement le même nom incorrectement transcrit au lieu de (A)bibi de la même unité. On connaît également un *Habibi Annubathi f. Palmurenus* et à Palmyre un certain *Habi*.

IIDDEI (génit.), palm. YDY, père de *Fl. Guras* (CIL III 7999). A Palmyre, YDY Yaddai, Ἰ. ἰδδαιῖος, et, plus rarement, Ἰάδης, apparaissent couramment sous ces formes ou dans des noms composés. La forme IIDDEI de Tibiscum, qui constitue un cas unique, est probablement due à une graphie incorrecte ou à une prononciation dialectale.

M. . NI. . ou M. . M. ., selon la lecture de C. Daicoviciu MENiO? (C. Daicoviciu, *ibidem*), apparaît à côté de *Aur. Barsemia* et de *Aur. Barbarcas*. A moins qu'il ne s'agisse de *memoriae*, on pourrait penser à un nom palmyrénien du genre MANŸ, MANW, etc. ou à Μαπαίας, Μάμας, etc.

ZABDIBOL, père de *Ael. Boraes mil. ex n. Pal.* (CIL III 14216). ZBDBWL est le nom théophorique le plus répandu de Palmyre.

. . . IARSE, dans une inscription transcrite par Mezerzius, comportant deux variantes : la variante Accursius-Lazius CES. IARSE. VIX. ANN. L (*CIL* III 1554) et la variante Verantius IARSE. CES. VIX. ANN. L (*CIL* III 7998). D'après le commencement de l'épithaphe, on se rend compte que l'inscription se trouvait en état fragmentaire lorsqu'elle fut copiée par Ioannes Mezerzius. IARSE pourrait être la fin d'un nom théophorique formé à partir de *Arsu*, divinité vénérée à Palmyre, dont le nom se retrouve dans Ἄρσα (génit.) et surtout dans les noms composés TYMRSW, Θαμάρσως, etc. Toujours à Palmyre, on connaît GDRSW *Gaddarsu*. Il pourrait aussi s'agir d'un éventuel nom iranien, par exemple *Iarseces* au lieu de *Iarsaces*.
